

TA'LIM TIZIMIGA SARMOYA: INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISH VA MILLIY IQTISODIYOT.**Baxanurov Oqilbek Odil o'gli***Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ta'lim tizimiga yo'naltirilgan sarmoyaning inson kapitalini shakllantirishdagi o'rni hamda milliy iqtisodiyot rivojiga ta'siri tahlil qilinadi. Zamonaviy global raqobat sharoitida inson kapitalining sifatli shakllanishi iqtisodiy o'sish va barqaror taraqqiyotning muhim omili sifatida e'tirof etiladi. Maqolada ta'limga investitsiya kiritish orqali yuqori malakali kadrlar tayyorlash, innovatsion salohiyatni rivojlantirish hamda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka erishish yo'llari ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, O'zbekiston tajribasi asosida amalga oshirilayotgan islohotlar va ta'limga ajratilayotgan mablag'larning samaradorligi tahlil qilinadi hamda ilg'or xalqaro amaliyotlar bilan solishtirma yondashuv asosida muhim xulosalar chiqariladi.*

Kalit so'zlar: *ta'lim tizimi, sarmoya, inson kapitali, milliy iqtisodiyot, innovatsiya, malakali kadrlar, iqtisodiy o'sish, barqaror taraqqiyot, investitsiya samaradorligi, islohotlar*

Ta'lim inson kapitalini rivojlantirish va barqaror iqtisodiy rivojlanishga ko'maklashishda muhim rol o'ynaydi. Inson kapitali iqtisodiy o'sishning asosiy omili bo'lib, ta'lim uning rivojlanishida hal qiluvchi element bo'lib xizmat qiladi. Ta'lim odamlarga mehnat bozori va jamiyatga samarali hissa qo'shish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni beradi. Ushbu ishda inson kapitalini rivojlantirishda ta'limning rolini tahlil qilish va uning iqtisodiy o'sish va ijtimoiy birlikni rag'batlantirishdagi ahamiyatini o'rganishga qaratilgan. Shuningdek, u ta'lim sohasida duch keladigan muammolarni muhokama qiladi va ta'lim natijalarini yaxshilash bo'yicha tavsiyalar beradi.

Inson kapitalini rivojlantirishda ta'limning o'rni. Ta'lim odamlarni kasbiy va shaxsiy o'sishi uchun zarur bo'lgan kognitiv va kognitiv bo'lmagan ko'nikmalar bilan ta'minlash orqali inson kapitalining rivojlanishiga hissa qo'shadi². Yaxshi ma'lumotga ega bo'lgan ishchi kuchi innovatsion, moslashuvchan va tez o'zgaruvchan iqtisodiy landshaftga javob berishga qodir. Bundan tashqari, ta'lim mehnat bozori natijalariga, jumladan, yuqori ish haqi, yaxshi bandlik imkoniyatlari va ishsizlik darajasining pasayishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Sifatli ta'lim quyidagi yo'llar orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun muhim ahamiyatga ega:

1. Innovatsiyalar va texnologik taraqqiyot: Ta'lim yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va o'zlashtirish uchun shaxslarni zarur ko'nikmalar bilan jihozlash orqali innovatsiyalarni rag'batlantiradi. Yuqori ma'lumotli ishchi kuchi g'oyalarni ishlab chiqish, tadqiqot va ishlanmalar bilan shug'ullanish va texnologik yutuqlarni boshqarish uchun juda muhimdir.

2. Unumdorlik: Ta'lim ishchilarning malaka va malakalarini oshirish orqali mehnat

unumdorligini oshiradi, bu esa har bir ischi to'g'ri keladigan ishlab chiqarish hajmining oshishiga olib keladi.

Yuqori darajadagi ma'lumotga ega bo'lgan ishchilar murakkab muammolarni hal qilish va tanqidiy fikrlash bilan shug'ullanish ehtimoli ko'proq bo'ladi, natijada samaradorlik va iqtisodiy o'sish ortadi.

3. Ijtimoiy harakatchanlik va daromad taqsimoti: Ta'lim odamlarga qashshoqlik siklini buzishga imkon beradi, ijtimoiy harakatchanlikka va daromadlarni adolatli taqsimlashga hissa qo'shadi. Sifatli ta'limdan teng foydalanishni ta'minlash orqali jamiyatlar daromadlar tengsizligini kamaytirishi va ijtimoiy hamjihatlikni rag'batlantirishi mumkin.

Ta'lim sektoridagi muammolar. Inson kapitalini rivojlantirishda ta'limning ahamiyatiga qaramay, uning samaradorligiga bir qancha muammolar to'sqinlik qilmoqda. Bu kamchiliklarga quyidagilar kiradi:

1. Imkoniyat va tenglik: Dunyo bo'ylab millionlab bolalar va o'smirlar sifatli ta'lim olish imkoniga ega emaslar (daromad, jins va geografik chegaralar bo'yicha ta'lim imkoniyatlaridagi tafovutlar). Ushbu nomutanosibliklarni bartaraf etish ta'lim jamiyatning barcha qatlamlari uchun inson kapitalini rivojlantirishga hissa qo'shishini ta'minlash uchun juda muhimdir.

2. Ta'lim sifati: Ta'lim sifati asosiy muammo hisoblanadi, chunki past sifatli ta'lim talabalarda muhim ko'nikma va malakalarni rivojlantirmasligi mumkin. Ta'lim sifatini oshirish o'qituvchilar malakasini oshirish, o'quv dasturlarini ishlab chiqish va o'quv materiallariga sarmoya kiritishni talab qiladi.

3. Ko'nikmalarning mos kelmasligi: Ta'lim orqali olingan ko'nikmalar va mehnat bozori talablari o'rtasidagi nomuvofiqlik bitiruvchilar o'rtasida ishsizlik va to'liq bandlikka olib kelishi mumkin.

Inson kapitaliga investitsiyalar samarali bandlik imkoniyatlariga aylanishini ta'minlash uchun ta'lim tizimlarini mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirish muhim ahamiyatga ega.

Ushbu muammolarni bartaraf etish bo'yicha quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

Inson kapitalini rivojlantirishda ta'limning rolini oshirish uchun hukumatlar quyidagi tavsiyalarni hisobga olishlari kerak:

1. Imkoniyat va tenglikni yaxshilash: hukumatlar infratuzilmaga sarmoya kiritishi, maktab, universitet davridagi ta'limdan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishi va kelib chiqishidan qat'i nazar, barcha bolalar sifatli ta'lim olish imkoniyatini ta'minlash uchun maqsadli tadbirlarni amalga oshirishi kerak.

2. Ta'lim sifatini oshirish: hukumatlar o'qituvchilar malakasini oshirishga ustuvor ahamiyat berishlari, tegishli o'quv dasturlarini ishlab chiqishlari va talabalar uchun ta'lim natijalarini yaxshilash uchun dalillarga asoslangan o'qitish amaliyotini joriy etishlari kerak.

3. Ta'limni mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirish: Hukumatlar malakadagi kamchiliklarni aniqlash, mehnat bozorining o'zgaruvchan ehtiyojlarini qondirish uchun o'quv dasturlarini qayta ishlab chiqish va uzluksiz malaka oshirishni qo'llab-

quvvatlash uchun umrbod ta'lim imkoniyatlarini rag'batlantirish uchun sanoat bilan hamkorlik qilishi kerak. Ta'lim inson kapitalini rivojlantirishning muhim tarkibiy qismi bo'lib, iqtisodiy o'sishga, ijtimoiy harakatchanlikka va ijtimoiy birlikka hissa qo'shadi. Ta'lim sohasidagi muammolarni hal qilish va sifatli ta'limga sarmoya kiritish yanada farovon va adolatli jamiyatlarga olib kelishi mumkin. Maqsadli siyosat chora-tadbirlarini qabul qilish orqali hukumatlar ta'lim inson kapitalini rivojlantirish va barqaror rivojlanishni rag'batlantirishda muhimroq rol o'ynashini ta'minlashi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axmadjonova, M. F., & Xaydarov, M. E. (2022, April). Uzluksiz ta'lim tizimida menejerlik kompetentsiyasini rivojlantirish masalalari. In E Conference Zone (pp. 185-187).
2. To'xtasinov, M. (2022). BUTUN HAYOT DAVOMIDA TA'LIM OLIISH G 'OYASI (LIFELONG LEARNING) NING MOHIYATI. INTEGRATION OF SCIENCE.
3. Becker, G. S. (1993). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. University of Chicago Press.
4. Schultz, T. W. (1961). Investment in Human Capital. The American Economic Review, 51(1), 1–17.